

Sajamski VODIČ

Danas
PISMO=GLAVA

GOSTI
SAJMA

SENKA MARIĆ: Riječi rastjeruju strah

Ivana Matijević

Prvi roman spisateljice Senke Marić, *Kintsugi tijela* nedavno je nagrađen regionalnom nagradom *Meša Selimović*. Neobičan naslov dolazi po reči za drevnu japansku tehniku popravljivanja polomljenih keramičkih predmeta tečnim zlatom ili platinom koja ističe upravo oštećena mesta. U spoju sa drugom, rečju iz ovdašnjih jezika, gradi se začudna sintagma. Telo junakinje romana narušeno bolešću fizički se doslovno iznova sastavlja, ali i osnaženo njome dobija jedan novi kvalitet i osećaj za život.

■ **Već ste objasnili da je pisanje u drugom licu bio način da se izbegne moguća patetika pisanja u prvom, odnosno, neprirodan otklon od vama bliske teme da ste pisali u trećem licu. A rekli ste i da nikome ništa niste želeli da poručite ovim romanom. Ipak, drugo lice neka je vrsta zazivanja, poziva junakinje samoj sebi (ali i svim drugim ženama) da osvesti svoje (žensko) biće?**

– Zaista nisam namjeravala poslati bilo kakvu poruku ovim romanom, možda samo postaviti neka važna pitanja. Ali možda je i to neka vrsta poruke. Drugo lice se, zbog svega ovoga što ste spomenuli, nametnulo kao tehnički najbolje rješenje, koje je svakako dodalo težinu na jedno od ključnih pitanja svakog teksta, a to je kome se govori. U tom smislu, vjerujem da jesam govorila i sebi i svima nama. Istina je i da sam se plašila, pišući ga, da čitatelji neće biti spremni na tu vrstu identifikacije, uvlačenja u priču i eventualnog dozvoljavanja pomisli da bi se sve to moglo desiti i njima samima.

■ **U folklornoj je tradiciji naroda ovih prostora da strašno ne imenuje da ga magijom reći ne bi izazvali, dali mu konkretan opis i ovaplotili ga. Vi kao da svojim pisanjem radite suprotno – bolest i smrt tu su, opisane, nazvane svojim imenima da bi se sa njima potom stupilo u borbu?**

– Vjerujem da je u svemu važno nazvati stvari pravim imenom. To ih konkretizuje, omogućava da ih izvučemo iz apstraktnog, i u konačnici da znamo s čime imamo posla. Kad govorimo o teškim,

Foto: Radmila Vankoska

bolnim stvarima, sve dok ih ne posložimo u riječi, suština im ostaje zamagljena, slika je nejasna, oblik se mijenja i sve se čini većim, nestabilnijim i strašnijim nego što realno jeste. Na tom mjestu se rasplamsava mašta koja vodi u strah i ostajemo zatočeni u krugu nedorečenog, uplašeni onim što i ne znamo šta je. Riječi su sredstvo koje omogućava da se stvari slože u sagledivo polje, prema kojem onda možemo ostvariti i konkretan odnos, koji podrazumijeva i jasno djelovanje. Ili bolje rečeno, riječi šematizuju svijet i rastjeruju strah.

■ **Magija i čaranje, onostrano u ovom svetu dato je kroz snove i tri ženska lika koja se u njima pojavljuju – Medeju, Meduzu i amazonsku predvodnicu. U mitu i književnosti one su prikazane i**

Ako je jezik sredstvo komunikacije, a jeste, i ako se mi razumijemo dok govorimo, a razumijemo se, onda što se mene tiče govorimo istim jezikom

(pro)čitane kao mračna, negativna strana ženskog bića. Zbog čega su baš one podrška vašoj junakinji u njenoj borbi?

– Vjerujem da je iz svake epohe važno ponovno propitivati mitove. U kontekstu onoga o čemu sam govorila u ovom romanu, narativ o mitskim ženama se postavio kao dobro mjesto za propitivanje uloge i mjesta žene u svijetu. U našoj kulturi, od kako postoje ti mitovi, Medeja i Meduza funkcionišu kao opomene, primjeri šta se događa sa ženom ako se ne povinuje pravilima svijeta skrojenog po mjeri muškarca. Medeja je čedomorka, Meduza čudovište. To je opšteprihvaćeno čitanje. Srećom ima i drugih. I upravo kroz njih se otvara prostor za demistificiranje, gdje onda one ne postoje na nivou opomene, već se uzdižu u primjere ženske snage, i sposobnosti da budemo vjerne svojim istinskim prirodama. U romanu one su arhetipovi, naše pramajke, čija je uloga da nas nauče kako da budemo ono što jesmo, te nas na izvjestan način i pozivaju na drugačije sudbine.

■ **Vidite li sebe bar po ovoj knjizi kao predstavnicu ženskog pisma? Može li se ono, pojednostavljeno, čitati kao lirsko i u epskim vrstama poput romana ili vi kao važniju vidite neku njegovu drugu odliku? Smatrate li da je u ovim prostorima u ovom vremenu takvo**

Kad govorimo o teškim, bolnim stvarima, sve dok ih ne posložimo u riječi, suština im ostaje zamagljena, slika je nejasna, oblik se mijenja i sve se čini većim, nestabilnijim i strašnijim nego što realno jeste: Senka Marić

svrstavanje značajno, ne samo za vas, već i zbog uvreženih književnih i kulturnih kanona ili ga ipak vidite kao vanliterarni te time i nevažan kriterijum?

– Vjerujem da bi se ovo što ja pišem moglo nazvati ženskim pismom. Žensko pismo smatram vrstom poetike, a ne rodnom odrednicom. Blizak mi je francuski post-strukturalistički feminizam i ono o čemu govori Helen Siksu. Također, mislim da je važno da žene osjećaju da imaju pravo da govore kako god žele, iz sebe, o sebi ili bilo čemu drugom. Moja proza jeste prilično lirski, to je sigurno zato što sam primarno pjesnikinja. Isto, taj način na koji ja želim govoriti u prozi, to što pokušavam da artikulišem kao moj glas, gotovo je jedan isprekidani, fragmentirani govor, nedorečenost koja računata na patetičko biće čitatelja kao prostor u kojem se zaokružuju značenja. Što bi opet u nekom teorijskom smislu bile odlike ženskog pisma. Ali, to nisu stvari koje su mi osviještene tokom pisanja. Dok pišem postoji samo materijal i načini na koje se on preslaže u tekst, problemi forme, te načini na

koje mogu sve to izraziti uvjerljivo, uvlačeći u prisutno, u sliku i više od onog što ona figurativno prikazuje.

Ne znam koliko su svrstavanja inače značajna, ali u ovom kontekstu, iako literarnom tako i vanliterarnom, mislim da jeste važno da postoji prostor koji je označen kao žensko pismo, i koji podrazumijeva da su neke žene dale sebi za pravo da govore kako žele, čak i kad se to ne uklapa u opštu matricu.

■ **Dobili ste nagradu sa imenom pisca koji je jedan od onih na jugoslovenskim prostorima koga svojataju sve strane. Kakav je vaš odnos prema zajedničkom književnom nasleđu i, još važnije, zajedničkom jeziku? Da li je za pisca prednost ili nužno zlo da u svakoj od bivših republika ima drugog izdavača?**

– Po pitanju jezika moj stav je jednostavan, ako je jezik sredstvo komunikacije, a jeste, i ako se mi razumijemo dok govorimo, a razumijemo se, onda što se mene tiče govorimo istim jezikom. Problem nastaje kad taj jezik treba imati svoje ime. On je tada političko sredstvo, na osnovu kojeg se stvara nacija i identitet. To nema puno stvarne veze sa samim jezikom ili nama samima dok ga govorimo. Cijelu regiju osjećam jednim

Senka Marić družice se sa čitaocima 25. oktobra na štandu IK Kontrast od 18 sati

kulturnim krugom, mislim da je ta vrsta zajedništva važna, i da mi kao pisci, ako se osjećamo dijelom iste kulture, možemo samo jako puno dobiti. Ta povezanost je nešto na čemu mnogo radim kroz druge vrste rada u književnosti, na primjer kroz književni portal *strane.ba* koji vodim sa kolegama Magdalenom Blažević i Srđanom Gavrilovićem. A to što imamo različite izdavače po našim državama ima vjerovatno i svojih prednosti i svojih mana, ali iz pozicije pisca u praktičnom smislu, možda je tu ipak više prednosti. ▲

Pozitivna disciplina je samo jedno od sredstava u službi roditelja i vaspitača uopšte: An-Kler Klajndinst

u Kini. Uostalom, nije slučajno što je naša knjiga *Ilustrovani ključ za dečje krize* prevedena na jedanaest jezika i prodaje se u tim zemljama, ali i u mnogim zemljama istočne Evrope – Mađarskoj, Ukrajini, Poljskoj. Ovaj pristup, koji omogućuje da se dobronamernost kombinuje sa čvrštinom, uz oslanjanje na dinamiku ohrabrenja, daje roditeljima i deci mogućnost da bolje postupaju jer će se bolje osećati. Pomoću njega se poboljšava kvalitet odnosa sa okruženjem, stiće samopouzdanje i poverenje u druge, više se saraduje, deca i roditelji postaju kadri da reše teškoće onda kada se one pojave. Dete koje raste u takvoj vaspitnoj dinamici razvija osećanje da je sposobno da upravlja svojim životom. Ovaj pristup je *kutija za alat*, ali istovremeno važi i na duge staze, jer zaista poziva da potpuno obrnemo svoj roditeljski stav i da svako od toga ima koristi, što veoma ohrabruje.

■ Kakva su vam iskustva sa „vodičima“ za odnose sa decom?

– Veoma često dobijam povratne informacije od roditelja koji mi kažu da su se veoma dobro snalazili u opisanim situacijama. Pristup koji je u isti mah i pun humora (izbegavamo da sve shvatamo dramatično), i oslobađa krivice (radimo najbolje što umemo), omogućuje nam da se osetimo ohrabrenima da budemo kreativni kao roditelji, a to je ono što ljudi veoma cene. Često nam kažu i da se iza detinjastog tona knjige oseća da je osnova ozbiljna.

■ Gotovo kroz celu istoriju čovečanstva roditeljstvo se smatralo urođenim i prirodnim potencijalom, da bi krajem 20. veka postalo predmet „učenja“. Da li to znači da su roditelji na neki način izgubili vezu sa decom i zbog čega im sada treba neka vrsta „vodiča“ da bi u tome bili uspešni?

– Ne gledam na stvari na taj način. Zaista verujem da smo za nekoliko decenija sa vertikalnog modela prešli na horizontalni. Vekovima su kmetovi bili potčinjeni vlastelinima, radnici gazdama, žene muževima, a deca roditeljima i nastavnicima. A onda su 1960-ih godina nastali pokreti za ljudska prava i zaštitu manjina i čitava socijalna paradigma drastično se promenila. Napustili smo autoritarni/kazneni model, čija je dobra strana bila čvrstina i prešli na modus koji zagovara dobronamernost, ali on je često previše popustljiv. Danas roditelji i nastavnici neprestano vežbaju da pronađu ravnotežu, kao da ne mogu da budu čvrsti i dobronamerni u isto vreme. Pristup *pozitivna disciplina* kaže i kladi se da se može baratati obema aspektima, kao u slučaju *jina i janga* – svaki je uključen u onaj drugi i dopunjuje ga. Dobra vest glasi da se uz malo zdravog razuma, nešto napora da se izađe iz zone komfora i malo prakse lepo napreduje, i da je tu pustolovinu čudesno proživeti.

■ Koliko na potrebu takve vrste savetovanja roditelja utiču neoliberalna pravila ekonomskog života, raspad klasične porodice, nestanak porodičnih i društvenih vrednosti, promena položaju žene u porodici i društvu?

– Gradski život je složen i fragmentiše, iskušava, slabi i deli porodice. Način života iscrpljuju roditelje, nastavnike i decu, tako da više nemaju mnogo energije za međusobno povezivanje. A ulazak digitalne sfere u svaki dom, a danas i u svaku prostoriju mesta na kojem živi porodica, još više dovodi do prekida veza i međusobnog udaljavanja. Kontrolisanje elektronskih uređaja u dečjim rukama postaje tema od najvećeg značaja, a roditelji bi povodom toga morali da se mobilisu, jer želja da dete ne bude sve vreme pred nekim ekranom podrazumeva da budete spremni da podnesete krizu izazvanu frustracijom, da budete na raspolaganju kako biste uveli i podstakli nove aktivnosti bez elektronskih uređaja, dakle da ostavite vlastiti uređaj, što nije uvek tako jasno!

PROBLEMI DECE BEZ RODITELJA

Šta je sa decom bez roditelja, da li ste se bavili tom problematikom?

– Kad deca ostanu bez roditelja, vaspitači postaju odgovorni za prćenje njihovog odrastanja. Ovaj pristup je podjednako koristan i njima.

Evropa se suočava i sa problemom sve većeg broja dece migranata, od kojih je veliki broj ostao bez roditelja. Kako rešiti problem njihovom pravilnog odrastanja, vaspitanja i uključenja u društvo u kome su se našli silom ratnih, političkih i drugih (ne)prilika?

– To su veoma važne teme, i ako uronite u ovaj pristup i u sve njegove mogućnosti, videćete do koje mere on omogućuje da se razviju psihosocijalne i socioemocionalne kompetencije koje su svakom detetu potrebne kako bi postalo angažovan i odgovoran građanin u sutrašnjem društvu.

■ Da li „pozitivna disciplina“ vodi nekoj vrsti uniformnosti u vaspitanju dece i koliko uvažava tradiciju, različite kulture, religiozne vrednosti, okruženje u kome deca rastu i školuju?

– Pozitivna disciplina je samo jedno od sredstava u službi roditelja i vaspitača uopšte. Ona je vodič za najbolje moguće rasuđivanje i delovanje, uz bolje poznavanje temelja ljudskog bića, koji su dugo bili zanemarevani – dakle prilagođava se svim kontekstima, svim kulturama i svim sredinama. Ona nije dogma, nije modus, nije religija, nije politički program, a još manje je čarobni štapić. Rizik od uniformisanja društva postoji, ali uzroke za to svakako ne treba tražiti u ovom pravcu.

Prevod sa francuskog jezika
Olja Petronić

AN-KLER KLAJNDINST: Pozitivna disciplina – ravnoteža dobrosmernosti i čvrstine

GOSTI SAJMA

Jelena Tasić

Kao gošća izdavačke kuće *Kreativni centar*, koja ove godine obeležava 30 godina rada, i *Francuskog instituta* u Beogradu, ovogodišnji Sajam knjiga posetiće An-Kler Klajndinst iz Francuske, autorka više vodiča za roditeljstvo. Posle *Ilustrovanog ključa za dečje krize – kad od krize rastemo*, KC je za ovaj Sajam objavio i njen *Ilustrovani rečnik za tinejdžerske krize – kad nam kriza omogućuje da poboljšamo odnos*. Obe knjige uradila je u saradnji sa francuskom

ilustratorkom i dizajnerkom Lindom Koraca. Za gostovanje An-Kler Klajndinst, 23. i 24. oktobra u Beogradu i Novom Sadu, već danima vlada veliko interesovanje, a pred njenu prvu posetu Srbiji javljali su joj se i ovdašnji blogeri. U razgovoru za *Danas* An-Kler Klajndinst govori o svojim iskustvima kliničkog psihologa i pristupu *pozitivna disciplina* u vaspitanju dece i mladih.

■ Šta je cilj ovog metoda i koliko je prihvaćen u Francuskoj i na Zapadu?

– Pristup *pozitivna disciplina* razvio se na osnovu radova Alfreda Adlera. Ključevi za adlerovsko čitanje veoma su dragoceni u odnosu sa detetom i njegovim roditeljima. Naime, oni omogućuju da se promene naočare i da se na funkcionisanje deteta usmeri drugačiji pogled. Nema dece koja ne žele dobro da funkcionišu, postoje samo deca koja ne nalaze prava sredstva za to i potrebna im je pomoć odraslih koji ih okružuju. Ovaj pristup je veoma pozitivno primljen ne samo u Evropi nego i u mnogim drugim delovima sveta, na primer u Latinskoj Americi, ali i

Milan R. Simić
[SAJAMSKI AFORIZMI]

Ne sekirajte se ako se vaša knjiga slabije prodaje. Ništa se bolje ne bi prodavala ni da ste napisali Bibliju.

Foto: Stanislav Mijoljović

Plastični fikus i borići

I BI OTVARANJE

U danu kad je prestonica Srbije obeležila 75. godišnjicu oslobođenja u Drugom svetskom ratu, u nedelju uveče, 20. oktobra zvanično je otvoren 64. Međunarodni beogradski sajam knjiga. To je bila i prva rečenica u scenariju svečanog otvaranja, u čijem je kontekstu pomenut i dolazak ruskih prijatelja što se verovatno odnosilo na vikend-posetu ruskog premijera Dmitrija Medvedeva aktuelnom režimu u Srbiji. Sve ostalo je bilo u duhu dugogodišnjeg šablona – dva obavezna govornika, jedan u ime domaćina, drugi kao predstavnik zemlje počasnog gosta Sajma, a između muzički program. Ovog pu-

ta izostala je poezija. Na ovogodišnjem Sajmu knjiga koji je u trci za 200.000-og posetioaca, što je pomalo bizarno u poređenju za počasnim gostom – Egiptom, na čijoj se *sestrinskoj* manifestaciji u Kairu posete broje u milionima, ipak je, primećen i novi momenat. Svečana otvaranja sve su manje zanimljiva i za posetioce i za same izdavače, koji se po prirodi posla na Sajmu okupljaju jednom godišnje, kao na najvećem bazaru knjiga u ovom delu Evrope.

Obraćanja direktora Kairskog sajama knjiga, Haitama Al Haj Alija i predsednika Udruženja književnika Srbije Milovana Vitezovića, obojica su pisci, *filovana* su sa muzičkim program koji je objedinio tradicionalno narodno pojanje i operu. Iako

su govori domaćina bili puni srpskih (državnih, crkvenih, književnih...) jubileja u 2019, jedno nije pomenuto – da i *Beogradska opera* ove godine slavi 100. postojanja – a na sajamskom repertoaru, umesno domaćih opera koje se posle višedecenijskog zaborava vraćaju na scenu na *Trgu republike*, našla se proverena arija *O patria mia* iz Verdijeve opera *Aida*. Doduše radnja ovog Verdijevo remek-dela prigodno se dešava u Starom Egiptu, a programski se poklapa sa *Nedeljom italijanskog jezika*, koja se obeležava u celom svetu, pa i kod nas. Sve to dešavalo se u dekoru od plastičnih fikusa i borića, kojima je bilo ukrašeno stepenište *Hale 2*. Za program svečanog otvaranja bio je zadužen pozo-

rišni reditelj Božidar Đurović, na čijem je angažmanu, kako se priča, insistirao Odbor Sajma knjiga.

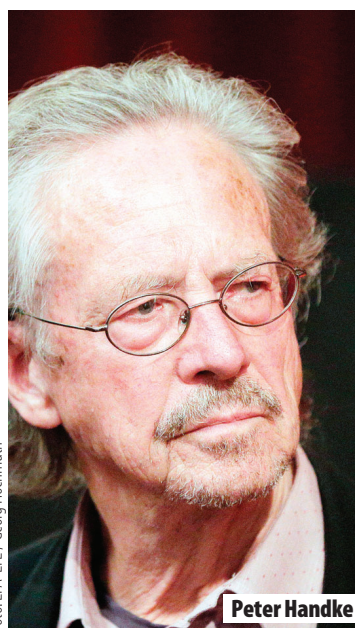
Šablon za zvanično otvaranje već duže vreme ima formulu *dva u jedan* – posle centralne svečanosti sledi takođe svečano otvaranje štanda zemlje počasnog gosta, što se potom širi na mala lokalna prigodna otvaranja sajamskog prostora pojedinih državnih institucija. Oba glavna, svečana otvaranja na ovogodišnjem Sajmu obeležili su neprimereno dugi govori domaćina, posebno na štandu Egipta, gde su državni i gradski zvaničnici razrađivali i razvlačili istu misao u bezbroj varijanti. Na stanu što su se zvanice i novinari na nevelikom prostoru ispred improvizovanog sajamskog staroegipatskog

Šablon za zvanično otvaranje već duže vreme ima formulu dva u jedan – posle centralne svečanosti sledi takođe svečano otvaranje štanda zemlje počasnog gosta

hrama gurali sa pojedinim TV ekipama, koje su usred obraćanja zvaničnika dve zemlje, rasklapali postolja i opremu za rad. Na sreću, egipatska državna delegacija žurila je u *Narodno pozorište*, na prvo gostovanje *Baleta Kairske opera* u Beogradu i Srbiji. Naravno u čast otvaranja Sajma knjiga. Da li se, ipak, treba nadati da se po ovom *jutru*, odnosno noći, u čemu u današnjoj Srbiji nema bitne razlike, neće poznati ostali sajamski dani.

J. Tasić

Kraj terora političke korektnosti nad književnošću

Peter Handke

Odmah po svečanom otvaranju 64. Beogradski sajam knjiga počeo je radno – tribinom *Pravda za Nobela*, koja se gotovo sama nametnula posle nedavne odluke *Švedske akademije* da najprestižniju svetsku nagradu za književnost dobiju poljska književnica Olga Tokarčuk za 2018. i austrijski pisac Peter Handke za ovu godinu. Mali sajamski *konzilijum* stručnjaka za Tokarčukovu i Handkea, u kome su se našli Žarko Radaković, Nebojša Grujić, Miroljub Stojanović i Muharem Bazdulj, kao moderator, složio se da se „posle 20 godina terora političke korektnosti *Nobelova nagrada* vratila književnosti“.

PRAVDA ZA NOBELA

Delo Olge Tokarčuk ocenjeno je kao genijalni i grandiozno, ukazano je na niz, uglavnom latinoameričkih, pisaca, čiji je ona nastavljač, a ona sama je na jednom ranijem obraćanju uživo, posredstvom skajpa, čitaocima u Beogradu za sebe rekla da je „čovjek 21. veka i da istoriju vidi na 21 način“.

Handkeov slučaj ocenjen je kao složeniji. Žarko Radaković, koji je zaslužan za većinu prevoda Handkeovih knjiga na srpski jezik, podsetio je da je ovaj pisac 1970-ih godina najpre otkriven i ustoličio se u Zagrebu, koji se deceniju kasnije ohladio od njega i pre raspada bivše Jugoslavije, ali je tada postao popularan u Beogradu, gde je

ubrzio postao kulturna ličnost među mladim piscima. On je ukazao da se danas u Nemačkoj ili SAD, gde su reagovanja na Handkeovog *Nobela* žestoka, njegove knjige odmah prevode i dostupne su javnosti, za razliku od Srbije što nema veze samo sa politikom.

Kako se čulo, posle svakog objavljivanja dobitnika *Nobelove nagrade*, izdavači se lome da dođu do prevoda i autorskih prava, što sa Handkeom nije slučaj. Miroljub Stojanović ukazao je, bez obzira na sve, da je Handke „grandiozna ikona evropske kulture, čija je književnost neodvojiva od pozorišnog i filmskog stvaralaštva“.

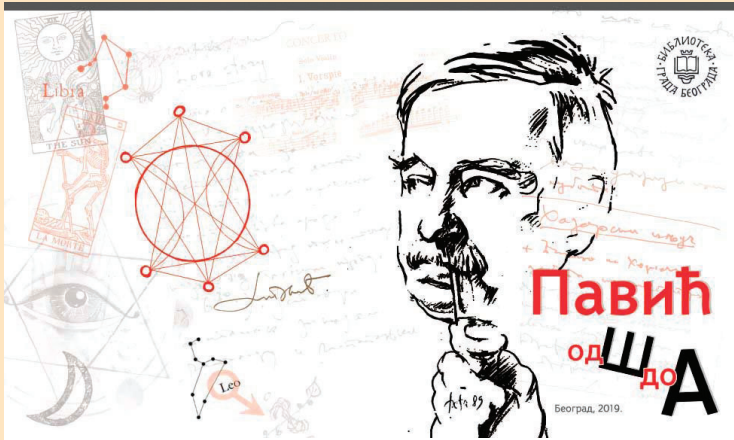
Iako je tribina održana pred kraj radnog vremena prvog sajamskog dana, *Sala Borislav Pekić* bila je gotovo ispunjena.

J. T.

Olga Tokarčuk

IZLOŽBA

PAVIĆ – ISKAZI NAKON SMRTI

Tekst za ovu priliku najbolje je početi s kraja. Jedan deo programa ovogodišnjeg Sajma knjiga biće posvećen Miloradu Paviću (povodom obeležavanja 10 godina od smrti i 90 godina od rođenja, kao i 35 godina od objavljivanja *Hazarskog rečnika*). Ako bi nešto moglo da se svede pod dragocenost, bar na trenutak, onda je to taj delić programa posvećen ovom piscu – naravno, nedovoljno. I da je više opet bi bilo nedovoljno. Ali, kao što nijedna dragocenost na svetu ne ide sama, uvek je reč o nečemu što je dopunjuje i neprestano menja, tako ni priča o Paviću nije usamljena. Izložba o Paviću – *Pavić od Š do A* – koju je priredila Biblioteka grada Beograda predstavlja ono što priču o ovom piscu čini komplementarnom. Dakle, autori izložbe (Isidora Injac, Sara Ivković Marković i Marjan Marinković) nekom *čudnovatom* energijom, koja se ne može objasniti, nekmolno značiti kao strastvenost prema književnosti, svoju ideju na najbolji način reprezentuju posetiocima izložbe.

Ideja izložbe nije samo sećanje na pisca i „Hazarski rečnik“, već je više u tome da put ka Paviću ne bude (i nije) svakodnevan

Ideja izložbe, dakle, nije samo sećanje na pisca i *Hazarski rečnik*, već je više u tome da put ka Paviću ne bude (i nije) svakodnevan. Nijedan susret sa velikim piscem nije isti, tako ni odlazak u *BGB* (nakon *priče*) neće biti isti, ustalom, ni Pavić nije isti. Izložba *Pavić od Š do A* je asertorna, gde *iskazi nakon smrti*, koji vise kao *nevine igle* nad nama, opominju i govore, tj. ponavljaju Pavićeve reči: „Vrlina je postupati u skladu sa sobom. Biti zadovoljan sada. Ne u ime budućnosti i od sećanja na prošlost, nego zbog ovog trenutka. Vrlina je biti potpuno živ“.

Pred sam kraj početka, odakle je i krenuo ovaj tekst, ispričaćemo jedno iskustvo sa otvaranja izložbe. Kratko. Svašta čoveku može pasti na pamet kad poseti izložbu. Jednostavno ne zna odakle da krene, a krenuti se mora, jer kad oseti plemenitost (autora izložbe) koja je prvoga reda, tada i u

njemu prorade oni receptorčići kreativnog duha (što i jeste cilj same postavke). Doleptopisani je u nekom trenutku, a sećanje je varljiva kategorija, poželeo da sve pogleda *iskosa* – naglavačke – i verovatno bi uspeo u tome, protivit će se gravitaciji a bivati sve bliže Paviću (jedino je tako moguće, izgleda), ali, zbog dve divne dame, sa kojima je bio na izložbi, odlučio je da to ne čini.

I kad se nađete u prostoriji gde svako slovo (te *nevine igle*, od *Š do A*) nudi svoju priču (male romane bez početka i kraja) ne ostaje ništa drugo nego da i sami *zamislite* priču (ali bez pokušaja da zavirite i naglavačke): kao nekakvu želju, gde neće biti druge prilike, nego se dešava samo *sada i uvek*. To je Pavić, to je ova izložba, to je *Hazarski rečnik* – *sada i uvek*, jer druge prilike nema ni za život, ni za smrt. N. V. Subrosa

DAMIR UZUNOVIĆ: Bosanska književnost velikog evropskog talasa

IZDAVAČI IZ REGIONA

Bojan Tončić

damir Uzunović suvlasnik je sarajevske izdavačke kuće *Buybook* koja će svoja najvrednija i najpopularnija izdanja izložiti i na ovogodišnjem Sajmu knjiga. Knjige ovog izdavača izašle su iz bosanskohercegovačkih okvira, njihovi naslovi očekuju se s nestrpljenjem. *Buybook* stoji iza Književnog festivala *Bookstan*, kulturne manifestacije koja se za kratko vreme smestila na neformalnu mapu i u kalendar kulturnih događaja u regionu. „Kao što se svojevremeno govorilo o bumu latinoameričke književnosti, mogli bismo, a to nije samo moje mišljenje, mirne duše reći da se u BiH kao i kod pisaca koji ne žive u BiH, a porijeklom jesu Bosanci i Hercegovci, nakon rata stvara najinteresantnija literatura koja se u regionalnim i evropskim okvirima javlja kao veliki talas koji se ne može izbjeći i koji usput potapa veće prostore nego se to izdaleka čini. Svjedoci smo da ta književnost neprestano osvaja najvrednije regionalne nagrade. Ta književnost velikog talasa kao nezaobilaznu temu ima i temu rata, gledanu iz nejerovatno mnogo literarnih i neliterarnih perspektiva“, ističe sagovornik *Danas*.

Kako ocenjujete ovogodišnju književnu produkciju u BiH i, u skladu sa vama dostupnim informacijama, na području bivše SFRJ?

– Izdavačka produkcija na području BiH koju stvaraju profesionalni bosanskohercegovački izdavači iznosi između 300 i 400 naslova godišnje. Još uvijek je to manje od produkcije festivala koju sporadično izbacuju pojedinačni institucionalni izdavači, poput raznih instituta, arhiva, akademija, univerziteta i samizdata, a što se procjenjuje na oko 500 do 600 naslova na godinu. Izdanja ovih potonjih uglavnom nisu dostupna na uobičajenim distributivnim mjestima tako da se stiče dojam da se u BiH proizvodi jako malo knjiga. Istakao bih, kao važne, nekoliko profesionalnih izdavača kao što su *Vrijeme knjige*, *Dobra knjiga*, *Connectum*, *Synopsis*, *University Press* i *Buybook* koji su značajno u kvalitetnom i kvantitativnom smislu podigli svoje izdavačke produkcije u tekućoj godini.

Čime se bave autori koje je objavio Buybook, a kakvi rukopisi (tematski i kvalitativno) dolaze do uredništva?

– Osim teme rata, prisutne su teme i drugih trauuma, a posebno bih izdvojio knjige bosanskohercegovačkih autorica koje pišu o teškim iskustvima pobjede karcinoma dojke, o samoubistvima,

alkoholizmu, porodičnom nasilju, razvodima, *PTSP sindromu*... gotovo redovno takvim temama se bave ženski autori – autorice, što na kraju uvećava dojam uvjerljivosti koji u sebi nosi ovakva književnost. Ono čime smo u *Buybooku* ponosni su brzina objavljivanja prevedene literature, sigurno je to naslov *Nasilje kao generativna sila* autora Maksa Bergholca, koji je, iako se bavi temom nasilja i prethodnih ratova i ubistava, vrlo brzo postao regionalni hit. U prisustvu autora održane su nejerovatno posjećene promocije u Sarajevu, Beogradu, Zagrebu, Bihacu.

Jedna od *Buybookovih* najvrednijih produkcija tokom godine je ona koja je izašla neposredno pred festival književnosti *Bookstan*, a sastoji se od oko 15 do 20 naslova koju čine romani, priče, poezija, kulturna baština i historiografija... Posebno smo ponosni na izdanje *Izabranih djela Zuke Džumhura* u latiničnom i ćirilicom pismu i to je izdanje dosad doživjelo šest promocija u najvećim gradovima bivše države.

Da li je vaša produkcija dovoljna, imate li dovoljno sredstava da objavite sve što je dobro?

– Realno bi bilo da produkcija izdavačke kuće *Buybook* iznosi blizu sto naslova godišnje, a ona je otprilike pola od toga. S obzirom da BiH nije nacionalna država, ne postoje državne institucije i poticaji koji se trebaju i moraju brinuti o nacionalnoj kulturi i jeziku; izostankom te podrške ostaju neobjavljena veoma važna djela naše kulture. Znače već tu izlazu priču o tri naroda koji uticajima izvana sve manje žele da imaju zajednički interes. Knjiga bi mogla da bude taj najmanji zajednički sadržalac, našalost ona to još nije, i dalje je to političko pitanje u kojem realnost da u BiH postoje tri zvanična jezika, bosanski, srpski i hrvatski jest stanje neke trajne netrpeljivosti, a ne prožimanja.

Znače već tu izlazu priču o tri naroda koji uticajima izvana sve manje žele da imaju zajednički interes. Knjiga bi mogla da bude taj najmanji zajednički sadržalac, našalost ona to još nije: Damir Uzunović

Armona Grunberga, novi roman Škotlandke Aminate Forne, Francuskinje iranskog porijekla Merjem Madžid, Ukrajinke Katje Petruskaje, dobitnika *Bukera* Pola Bitija... A tu su i domaće autorice: Senka Marić, dobitnica ovogodišnje nagrade *Meša Selimović*, Tanja Trifunović Stupar, dobitnica ovogodišnje nagrade *Risto Ratković*,

FANTASTIKA I STILSKE FIGURE KAO „TAJNA VEZA“

ANIMACIJA I KNJIŽEVNOST

Da li ste znali da je jedan animirani film doveo do smene rukovodstva u čuvenoj novosadskoj producentskoj film-skupcu *Neoplanti*? Događilo se to sa animiranim verzijom Domanovićeve *Vode*, filmom *Put Stevana Živkova*, koji je te 1971. zvanično zabranjen da ostane nepoznat punih 20 godina. Šta-važne, kasnije skrajnute, tada su dozvolili od cenzora dobile i Makavejevljeve *W.R. misterije organizama* (glavni cenzor bio je Antonije Isaković), ali, iako u pomenutoj animaciji nije bilo nikakve druge subverzivnosti do ilustracije čuvenog teksta, autor je optužen da je uperio prst direktno u Josipa Broza.

Ovu instintivnu priču ispričao je Srđan Radaković, profesor istorije animacije na *Novosadskoj akademiji* i reditelj, na programu *Miks medija* ovogodišnjeg Beogradskog sajma knjiga, ovaj put održanom pod nazivom *Animacija i književnost*. Drugi sagovornik Sanje Savić Milosavljević na ovu temu bio je animator i reditelj Miloš Tomić.

Faruk Šehić, dobitnik ovogodišnje velike talijanske nagrade *Premio literario*, veličanstveni roman *Schindlerov lift* Darka Cvijetića iz Prijedora, sjajan roman Lane Bastašić iz Banjaluke *Uhlviti zeca*...

Nastupate kolektivno sa drugim izdavačima iz BiH, ranije ste imali primedbe na tretman, izlagački prostor, cene zakupa?

– Uvijek imamo te primjedbe, ovaj put na Beogradskom sajmu tražili smo veći prostor i bolje mjesto. Jesmo dobili veći prostor, ali puno lošije mjesto, opasani smo sa svih strana, tako da nam se može pričati samo sa jedne strane. Stanje opasade je naše prirodno stanje, našalost.

Kako je sa ostalim izdavačima u BiH, njihova je produkcija tematski različita, došlo je i do različitog tretmana (tako govore informacije koje imamo u Srbiji), Buybook i drugi izdavači nisu zadovoljni i stvorili su neku vrstu poslovne zajednice?

– Postojanje *Zajednice izdavača BiH* i njihov zajednički štand na Beogradskom sajmu knjiga je najbolji odgovor na vaše pitanje. Međutim, još uvijek je slaba skoro i nikakva distribucija bh izdanja na teritorij Srbije, jer kod knjižara u Srbiji ne postoji interes, kao da Bosna u svoj svojoj složenosti ne postoji i ne piše knjige. Vjerujemo da će se to u skorije vrijeme, insistiranjem na našoj vidljivosti, drastično promijeniti.

Da li je Sajam stvar prestiža, ili zarade?

– U našem slučaju, zajedničkim izlaganjem na štandu *Zajednice izdavača BiH*, više je stvar želje za udruženim djelovanjem, jer su dosadašnji pojedinačni pokušaji nas izdavača iz BiH doživjeli debakl tako što smo iz godine u godinu pomjerani na najlošija mjesta za izlaganje. Također, ovaj zajednički štand jeste i reprezentacija BiH, uglavnom ono najbolje što ta zemlja u profesionalnom izdavaštvu trenutno ima, jer tu izlazu izdavači iz oba bh entiteta.

Foto: Stanislav Milojković

Predstavljena dva naslova Milutina Dedića

Slikar među knjigama

Knjiga *Svetlost u tami vekova* predstavlja sintezu u kojoj pokušavam da povučem paralelne veze sa raznim sredinama, idejama i konfesijama. *Prkos vetru i vremenu* nije klasičan brodski dnevnik. U dnevnicima opisujem ono što je karakteristično za pomorski zanat, poput navigacije, međutim, koristio sam i svaku priliku da, na mestima koje smo obilazili, pronađem neki detalj koji ima širi značaj i koji treba sponerati – kazao je Milutin Dedić, akademski slikar, istoričar umetnosti i putopisac na jučerašnjoj sajamskoj promociji njegove dve nove knjige (u izdanju *4se d.d.o.*)

Povodom knjige *Svetlost u tami vekova* Dedić je ukazao da je u pita-

nju delo radeno sa velikom ambicijom, za koje je dobio posvetu patrijarha Irineja. Kao zanimljivost u knjizi pomenuto je to kako su katolici slavili Svetog Savu. „*Prkos vetru i vremenu* su moji brodski dnevnići. Stičajem okolnosti postao sam brodski slikar ratne mornarice. Zahvaljujući prijateljima 2002. dospo sam na brod *Jadran*, da bi 2003. posle velikog krstarenja sradio brodske dnevniće i predao na odgovarajuće mesto u želji da se delo štampa. Šesnaest godina je prošlo od tada dok se danas knjiga u javnosti nije pojavila“, istakao je Dedić, dodajući da je do saradnje sa *4se* došlo zahvaljujući vlasniku vinarije od koga kupuje vino iz Nego-

vine krajinje, koji je veliki zaljubljenik u brodove i more. „Školski brod *Jadran* naša je pokretna učionica, kabinet u kome smo mi ljudi sa kopna postali pomorci. Prvo naučno sredstvo koje sam dobio bila je ribača četka da ribam palubu na *Jadranu*“, kazao je u šali Boško Antić, admiral i dodao da je Dedić knjigu napisao sa puno emocija. Prema njegovim rečima „vidi se da je rođen u Šibeniku, da voli more i brodove. Milutin je to u delu istakao kao istoričar umetnosti i kao vrsan slikar“. Prema njegovim rečima, napravio je divnu knjigu koja će biti jedan lepa uspomena. U. Miletić

Foto: Stanislav Milojković

komunistima, scenarije za animirane filmove pišu Prever i Jonesko, koji čak daje i glas jednom junaku u filmu *Gospodin T. T.*, uprizoruju se Dikens

i Luis Kerol čija je *Alisa* verovatno najčešće animirani književni predložak. Godine 1978. nastaje prva, animirana, verzija *Gospodara prstenova*,

I. Matijević

Predstavljena knjiga predsednika Republike Kine

Mudrost tradicije zalag napretka

Da interesovanje za Republiku Kinu ne jenjava moglo se videti juče u sajamskoj sali Ivo Andrić: svi zainteresovani čitaoci mogli su se upoznati sa još jednim pogledom na svet iz ugla književnosti koji je u svome delu sazeo predsednik Republike Kine Si Đinping. Izdavačka kuće *Albatros Plus* iz Beograda, naime, predstavila je Đinpingovu knjigu *Priče i kazivanja – Kineska mudrost, prošlost, sadašnjost i budućnost* koju je nedavno objavila u svojoj čuvenoj biblioteci *Albatros*, u prevodu Slobodana Damnjanovića sa engleskog jezika.

O *Kineskoj mudrosti...* govorili su Jagoš Đuretić – glavni i odgovorni urednik, Aleksandar Gajović – državni sekretar republičkog Ministarstva za kulturu i informisanje, Daksin Čao – direktor kineske *Nacionalne korporacije za uvoz i izvoz publikacija*, i Mladen Vesković – urednik biblioteke *Albatros* i Đinpingove knjige, dok je prevodilac razgovora bila Ana Jovanović. Đuretić je u uvodu naglasio da je delo predsednika Republike Kine objavljeno kao 200. jubilarna knjiga u ediciji *Albatros* koju su još davne 1921. pokrenuli slavni pisci Stanislav Vinaver i Todor Manojlović, formulišući vrlo ambiciozni program. Sticajem prilika, nisu uspeali da ga u potpunosti i ostvare – njihovi naslednici, Miroslav Josić Višnjić i Jagoš Đuretić su

Foto: Stanislav Milojković

ovu biblioteku obnovili 1995; kao urednici njoj su doprineli i Predrag Marković, Gojko Tešić, Mihailo Pantić, a danas je istim žarom uređuje Mladen Vesković. U ovoj su biblioteci, napomenimo, objavljena dela najvažnijih stvaralaca, kako svetskih tako i naših, a mnogi su za njih i nagrađivani.

Govoreći o knjizi kineskog predsednika, Đuretić je podvukao da je knjiga, iako je njen autor državnik i političar, zapravo pravo književno štivo, a da je sam Đinping, pišući o odlukama CK, ili o revoluciji, uobličio okvir knjige objašnjavajući kako on shvata revoluciju: „Revolucija nije razlaz sa prošlošću već je naprotiv iz-

dvajanje iz te prošlosti onoga što je u njoj najvrednije i što može pomoći današnjici i budućnosti“. Upravo tako je i postupio – izvukao je iz te višemilenijumske tradicije kineske civilizacije ono duhovno što karakteriše jednu naciju, i ono što ta nacija može da doprinese svetskoj civilizaciji. U tom smislu, Si Đinping se oslanja na

najboljeg iz prošlosti, na Konfucija i njegov pragmatizam, na njegovo poučavanje o humanizmu, o dobrom upravljanju, o miru kao preduslovu dobrih unutrašnjih i međunarodnih odnosa. Autor se na Konfucija poziva i kad piše o korupciji, o odgovornosti ljudi na visokim funkcijama, o odnosima sa drugim narodima, a stil kojim piše je veoma duhovit, ubedljiv i pokazuje visoku obrazovanost.

Daksin Čao zahvalio se IK *Albatros Plus* i prevodiocu, rekavši kako mu je drago da će srpski čitaoci moći da iz njenog bogatog sadržaja upoznaju način mišljenja kineskog predsednika i njegove političke ideje. I na ovaj će se način, kazao je, samo produbiti prijateljstvo dva naroda, i iskazao nadu da će i ubuduće biti još više zajedničkih projekata srpskih i kineskih izdavačkih kuća. Zaokružujući razgovor, Vesković je govorio o književnim kvalitetima knjige *Priče i kazivanja...* ističući metaforičnost kao jedan od njenih glavnih odlika. Ta metaforična jezgrovitost govora je imanentna kineskoj mudrosti – da jedna priča kazuje više od političkih govora. Vesković je na kraju zaključio da će posle ove knjige biti teško naći jednu drugu zahvaljujući kojoj bismo se bolje upoznali sa Kinom u kulturološkom, političkom i ekonomskom smislu.

A. Cvijić

REPUBLIKA SRPSKA NA SAJMU

Foto: Stanislav Milojković

U znaku 500 godina Goraždanske štamparije

Prestavljanje RS na ovogodišnjem Sajmu knjiga počelo je juče u znaku 500 godina *Goraždanske štamparije*, posle *Cetinjske*, druge među Srbima, a prve na levoj obali Drine, na tlu današnje RS. U svečanoj sali *Beogradskog sajma* održana je prva promocija RS predstavljajući knjige *Starostavne goraždanske knjige – Ortografija i jezik knjiga Goraždanske štamparije*, čiji je autor Biljana Samardžić, kao i fototipskih izdanja *Služabnika* (1519), *Psaltira* (1521) i *Molitvenika goraždanskog*

(1523). O značaju ovih izdanja govorili su Miloš Kovačević, Mihailo Šćepanović i Biljana Samardžić.

Prva na teritoriji današnje BiH, druga na Balkanu, *Goraždanska štamparija* osnovana je u Veneciji 1519, zahvaljujući trgovcu Božidar Ljubaviću i njegovom sinu Teodoru, jeromonahu iz manastira *Mileševe*. Ubrzo je premeštena u njihov rodni kraj, u pravoslavnu crkvu *Svetog Georgija* u selu Donja Sopotnica kod Goražda. Tu je radila od 1519. do

1513, o onda je premeštena u Rumuniju, gde je radila od 1545. do posle 1580. godine. „Zahvaljujući *Goraždenskoj štampariji* ćirilčno pismo je ušlo u štampanu knjigu, šest vekova posle njenog nastanka i tri veka posle *Miroslavljevog jevanđelja*. Zbog značaja liturgije za duhovni život srpskog naroda najpre su odštampani *Služabnik*, *Psaltir* i *Molitvenik*. Sve te knjige svetionici su srpske kulturne baštine i spomenici srpske pismenosti“, rekla je Biljana Samardžić.

J. T.

MARKO ĐURIĆ OTVORIO ŠTAND KANCELARIJE ZA KiM

Šef Kancelarije za KiM Marko Đurić otvorio je juče štand ovog resora Vlade Srbije na kome objedinjeno izlažu i učestvuju izdavačke kuće i kulturne institucije u južnoj srpskoj pokrajini. Đurić je u obraćanju svojim najbližim saradnicima i većem broju posetilaca, uglavnom Srba sa KiM, upozorio da su na Kosovu i Metohiji ugroženi srpski identitet, jezik, kultura i duhovnost. On je rekao da država brani i da će braniti srpsku kulturu, istoriju i tradiciju na KiM i saopštio da je Kancelarija za KiM od 2014. do 2019. radeći saborno sa Eparhijom raško-prizrenskom, obnovila potpuno ili delimično 60 crkava i manastira. Đurić je naglasio da je KiM „kolevka srpske kulture, duhovnosti, identiteta i državnosti“, pozivajući sve da se pridruže i „oplemene dušu našom duhovnošću i kulturom“.

U sajamskom programu najavljen su predstavljanja knjiga, muzički i filmski program.

J. T.

Foto: Stanislav Milojković

ANKETA

Koliko piraterija pogađa vašu izdavačku kuću i kako se konkretno borite protiv nje?

Povod za ovogodišnje anketno pitanje izdavačima je falsifikat romana Dosije Golubić Milana Jankovića i njegovo pismo redakciji Danasa. Autor nas obavještava da se najpre na uličnim sajmovima knjiga u Srbiji, a moguće i u drugim zemljama regiona, te u internet-pioniri pojavilo falsifikovano izdanje njegovog romana, sa novom naslovnom koricom. „Kao osnova za falsifikat poslužilo je legalno, elektronsko izdanje knjige, u izdanju IK Media Art Contact iz Novog Sada“, kaže Jovanović, dodajući da je ono hakerskom operacijom najpre prebačeno u PDF format, a kasnije je preštampano u obliku nelegalne, u Katalogizaciji NBS nezavedene knjige, i pojavilo se na divljem tržištu. „Kao izdavač tog, krivičnog gonjenja vrednog dela navedeno je fantomsko preduzeće – Oglad iz Zenice, a kao glavni urednik je potpisan, takođe je više nego izvesno, nepostojeći, Bojan Janjić. Ja sam apsolutno nemoćan da bilo šta učinim povodom pokretanja policijske istrage protiv ovog, verovatno, novijeg vida krivične delatnosti izdavačke mafije, koja bi mogla dovesti do vinovnika tog kaznenog dela i pokretanja sudskog procesa, ali pišem vam ovo u nadi da bi vam tema mogla biti izazovna za pisanje teksta koji bi ukazao na ovu nemiluju pojavu, jer, moja knjiga sigurno nije jedinstveni slučaj“, završava Janković ovo pismo. Redakcija Danasa objaviće, tokom Sajma knjiga, mišljenja koja su pristigla od urednika ovdašnjih izdavačkih kuća.

Potrebno brzo, efikasno i nezavisno sudstvo

Teško je tačno proceniti koliko piraterija pogađa izdavačku delatnost, i konkretno Strahor, ali da nam pričinja štetu to je neosporno. Subjektivna procena je da gubimo oko 10 odsto od prodaje. Kad je reč o tome, uvek se setim reči jednog američkog izdavača koji je rekao: „Oni koji piratizuju knjige, nikad ih ne kupuju pa niste na gubitku. S druge strane, možda se dopadne nekom trećem koji će zahvaljujući tome baš kupiti vašu knjigu“. Za uspešnu borbu protiv piraterije, kao i protiv drugih negativnih pojava u društvu od ključne važnosti je dobro organizovano, brzo, efikasno i nezavisno sudstvo. Kod nas to ne postoji.

Aleksandar Tešić, Strahor

Piratski sajtovi najveći problem

Piraterija na internetu je veliki problem za izdavačke kuće sa malim brojem izdanja. Opazili smo pad u prodaji naših naslova koji se u pdf formatu nezakonito nalaze na nekoliko domaćih i regionalnih piratskih sajtova. Najveći problem je to što se u Srbiji piraterija opaža kao normalna pojava a ne kao kršenje autorskih prava i krivično delo. Sajtovi sa kojih se mogu skinuti knjige najrazličitijih žanrova opšte su poznati a krivični procesi koje

Foto: Stanislav Milojković

> DANASOV ŠTAND Hala 2 Beogradskog sajma

strukovna udruženja izdavača vode protiv piratskih sajtova traju po nekoliko godina bez epiloga.

Jovana Sretenov, Kamelija

Protiv pirata samo kvalitetom

Piraterija je problem koji je prisutan u mnogim granama industrije pa tako nije zaobišla ni izdavaštvo, a posebno dečje izdavaštvo. Tokom godina

naizlazi smo na različite oblike piraterije. Ranijih godina dešavalo se da se paralelno sa našim izdanjima pojave piratska i tada smo preduzimali najdrastičnije mere prijavljivanja tih dela nadležnim organima. Na sreću u poslednje vreme nismo imali slučajeve direktne piraterije naših izdanja ali se piratska izdanja drugih licenci namenjena deci pojavljuju i sigurno ugrožavaju opstanak kuća koja svoje poslovanje baziraju na regularnom korišćenju prava.

Osim sistemskog, nekog drugog, trajnijeg i ozbiljnijeg rešenja nema.

zematija EU, gde jednostavno ne možete da skinete piratski sadržaj a da ne budete sankcionisani, biće onih koji će ih skidati. Zato što im je tako lakše, brže i jeftinije. S druge strane, to obeshrabruje izdavače da svoja izdanja objavljuju na digitalnim platformama za čitanje i preuzimanje knjiga. Elektronske knjige su jeftinije od klasičnih izdanja, tako da, ako ne postavite hiljadu naslova, nećete imati značajnu finansijsku korist. Naprotiv, samo ćete onima koji prave i postavljaju piratska izdanja pružiti još jednu mogućnost da dođu do

Do tada se uzdamo u savest kupaca i njihovu potrebu da čitaju kvalitetna i licencirana izdanja.

Zoja Pavlović, Egmont

Kad bi...

Nažalost, ne raspoložemo instrumentima pomoću kojih bismo mogli da izvršimo tačnu procenu obima štete nastale zbog postavljanja piratskih izdanja na internet. I dalje se sve svodi na periodične pretrage interneta u potrazi za piratskim izdanjima naših knjiga. Kad nađemo na takva izdanja, upozorimo administratore sajta na koji su postavljene da ih uklone, što oni i učine. To, naravno, ne znači da posle mesec dana neće opet postaviti tu knjigu na svoj sajt.

Dok se to pitanje ne reguliše zakonom kakav postoji u većini

materijala, čak ćete im i olakšati jer ste im već obezbedili digitalni format knjige. Ipak, naša izdavačka kuća sarađuje s jednom takvom platformom jer smatramo da povećanjem broja legalnih digitalnih izdanja koliko-toliko doprinosimo padu interesovanja za ona piratska.

Internet je decenijama stvarao iluziju da je sve što nađete online besplatno. A ljudi se teško oslobađaju starih navika, pogotovo kad su besplatne. Kad bi se u Srbiji pojednostavilo elektronsko plaćanje, kad bi elektronski čitači bili dostupniji ljudima, kad bi na internetu bio veći broj legalnih digitalnih izdanja, kad bi se popravio standard srednje klase – tada bi se možda smanjio obim piratskih izdanja. Za ono što preostane trebalo bi da se pobrinu zakoni i oni koji ih sprovode.

Gordana Subotić, Evro Book

Najuspešniji kad se povežemo sa kolegama

Kao i većina drugih srpskih izdavača i Portalibris se susreće sa velikim problemom piratizovanja knjiga. Ono sa čime se mi konkretno suočavamo je objavljivanje autorskih dela u elektronskom obliku bez dozvole izdavača i autora na nelegalnim sajtovima i forumima ali i na društvenim mrežama, preko kojih se nelegalna PDF izdanja najčešće dele i umnožavaju.

Bez obzira na to što je izdavačka delatnost temeljno uređena zakonima i propisima, u praksi država je nemoćna da nas i naša izdavačka prava na bilo koji način zaštiti. Kad god primetimo nelegalne aktivnosti, prijavljujemo to nadležnim organima, i ti sajtovi se gase – ali se veoma brzo vraćaju, i ovi se problemi suštinski ne rešavaju.

Sa ovim izazovom izdavači se sukobljavaju svako na svoj način, a Portalibris se trudi da svoja izdanja učini što pristupačnijim širokoj čitalačkoj publici – na prvom mestu kroz konkurentne cene. U ovoj borbi najuspešniji smo kad se povežemo sa kolegama, odnosno kad se obratimo Udruženju izdavača i knjižara Srbije čiji smo član. Ova institucija može da se pohvali dobijenim bitkama protiv piraterije, što je kod nas gotovo nemoguće.

Jovana Ristić, Portalibris

Nastavak u sutrašnjem Sajamskom vodiču

SAJMOVI KNJIGA I IZDAVAČKA INDUSTRIJA

Tokom okruglog stola na temu *Sajmovi knjiga i izdavačka industrija*, u organizaciji ovogodišnjeg počasnog gosta Sajma knjiga – Egipta, govorili su Hajtam Elhag Ali – predsednik Međunarodnog sajma knjiga u Kairu, Danka Selić – generalna direktorka Beogradskog sajma, Dejan Papić – predsednik Udruženja izdavača i knjižara Srbije i Dejan Begović – potpredsednik Udruženja izdavača i knjižara Srbije. Gosti iz Egipta istakli su da se nadaju da je ovo početak uspešne saradnje koja će biti podignuta na mnogo viši nivo koji neće obuhvatiti samo kulturu već i druge oblasti poput ekonomije, u kojima je moguće proširiti srpsko-egipatske odnose. Predstavljen je i program *Cairo calling* namenjen izdavačima iz celog sveta koji pomaže objavljivanje egipatske književnosti, a podrazumeva stručnu i finansijsku pomoć izdavačima koji žele da objavljuju egipatsku književnost. Rečeno je da je na sajmu u Kairu, koji je jedan od najvećih u arapskom svetu, prošle godine učestvovalo oko 800 izdavača i da je za nedelju dana koliko je sajam trajao, ostvaren promet od 10 miliona dolara. Gosti iz Egipta istakli su da su postigli značajne rezultate u borbi protiv književne piraterije i da se sve više radi na elektronskim knjigama.

V. M.

Foto: Stanislav Milojković

LIST Danas NA MEDIA MARKETU 2019

Od 23. do 27. oktobra 2019.

Štand dnevnog lista Danas

Hala 3 Beogradskog sajma

SREDA 23.10.

- 14.00 **Tribina Danasa i BIRN Srbija: „Jaki lokalni mediji – jaka Srbija“**
Govore: **Nikola Lazić** (Bujanovačke), **Miljko Stojanović** (Glas Zaječara), **Dragan Petković** (Južne vesti) i **Stojan Marković** (Ozon press).
Moderatorica: **Dragana Žarković Obradović** (BIRN)
- 15.00 **Klub čitalaca Danasa**
Učestvuju: **Biljana Lukić** (novinarka), **Antonela Riha** (novinarka), **Danica Vučenić** (novinarka), **Gordana Bjeletić** (novinarka), **Marko Vidojković** (pisac), **Tanja Rigonat** (rediteljka)
- 17.00 **Tribina „Kako je biti danas urednik u Srbiji?“**
Govore: **Jugoslav Čosić** (N1 Srbija), **Dragan Janjić** (Beta), **Zoran Sekulić** (Fonet), **Milan Čulibrk** (NIN), **Vesna Radojević** (Raskrikavanje).
- 18.00 **Lider SPO Vuk Drašković u razgovoru sa kolumnistom Danasa Zoranom Panovićem**

ČETVRTAK 24.10.

- 12.00 **Podnevno razgibavanje sa Daretom i Maretom**
- 13.00 **Intervju na mreži – sudija Miodrag Majić**
- 14.00 **Javno snimanje emisije Dobar Loš Zao: Nenad Kulačin i Marko Vidojković, TV Šabac, 1. deo**
- 15.00 **Klub čitalaca Danasa**
Učestvuju: **Igor Brakus** (voditelj), **Milan Stanković - Sevdah Baby** (muzičar), **Minja Miletić** (novinarka i voditeljka N1), **Slobodan Georgiev** (novinar), **Jelena Jaćimović - Jachim992.exe** (ilustratorica i aktivistkinja)
- 16.00 **Javno snimanje emisije Dobar Loš Zao: Nenad Kulačin i Marko Vidojković, TV Šabac, 2. deo**
- 17.00 **Tribina „Da li u Srbiji može da se živi od Instagrama?“**
Govore: **Branislava Antović Brana's Divine World** (bloggerka i influencerka), **Sofija Savić** (DIRECT MEDIA United Solutions), **Vera Stevanović** (marketinški stručnjak, Ludus)
- 18.00 **Tribina „Koliko mladi mogu promeniti stvari u Srbiji?“**
Govore: **Jelena Anasonović** (1 od 5 miliona), **Mila Jovanović** (1 od 5 miliona - blokada Rektorata), **Moma Kovačević** (1 od 5 miliona - blokada Rektorata), **Boban Stojanović** (Krovna organizacija mladih Srbije)

* Posetioци našeg štanda imaće priliku da od srede do petka provere svoja znanja u kvizu koji je pripremio Istinomer.rs

* Prva četiri dana od 12-19h i u nedelju od 11-15h posetioци će moći da se fotografiraju ili naprave gif na Slik-Slik Srbija Photobooth

* Svi koji se učlane u Klub čitalaca Danasa na štandu Danasa na period od 12 meseci na poklon će dobiti šolju

* Svakodnevno na štandu Danasa u okviru ekološke kampanje "Budi Danas pametan" posetioци će moći da donesu iz kuće i bace plastične kese, a Danas i SBB fondacija zauzvrat poklanjaju specijalno osmišljene platnene torbe.

PETAK 25.10.

- 12.00 **Analiza agencije KLIPING Beograd: Kako drugi mediji izveštavaju o Danasu?**
Komentariše glavni urednik Danasa **Dragoljub Draža Petrović**
- 13.00 **Intervju uživo: Mirko Poledica**, predsednik Sindikata profesionalnih fudbalera Nezavisnost
- 13.30 **Promocija knjige „Nebo se otvorilo“ i razgovor: Milojko Pantić.**
- 14.00 **Intervju uživo: Jelisaveta Seka Sablić**, glumica
- 15.00 **Klub čitalaca Danasa**
Galeb Nikačević (urednik NOIZZ.rs), **Marko Šelić Marčelo** (muzičar i pisac) i **Bojana Stefanović** (glumica)
- 17.00 **Promocija Danasove ekološke kampanje „Budi Danas pametan“ - radionica „Kako napraviti kesu od Danasa“**
u kojoj učestvuju šticešnici Udruženja za pomoć osobama sa smetnjama u razvoju Stari grad „Živimo zajedno“
- 17.15 **Pop-rock bend „Zvuci srca“** koji čine članovi Humanitarne organizacije „Dečje srce“ i korisnici Doma „Srce u jabuci“

SUBOTA 26.10.

Danas FEST

NOVI
OPTIMIZAM
www.novioptimizam.rs

- 10.00 **Na pola puta**
Otvorena vrata festivala „Na pola puta“ iz Užica
Prijatelji festivala: **Novi Optimizam, KudeS, Danas**
Depo Nove solidarnosti - ceo dan
- izdavači poklanjaju knjige za Užičku gimnaziju
- 11.00 **50 godina Filozofije palanke**
Branislav Jakovljević, profesor na Univerzitetu Stanford, Kalifornija:
Filozofija palanke - englesko izdanje
Projekcija kratkog filma sa obeležavanja pedesetogodišnjice u Ivanjici
- 11.55 **Dijalog: Solidarnost - Pobuna - Promena**
Govore: **Jelena Vasiljević** (Mreža akademske solidarnosti i angažovanosti - MASA), **Biljana Stojković** (Inicijativa žena Srbije, MASA), **Daniilo Čurčić** (A11),
Moderatori: **Gazela Pudar Draško** (Institut za filozofiju i društvenu teoriju), **Gojko Božović** (Izdavačka kuća Arhipelag, Nova solidarnost)
- 13.00 **Dijalog o ekonomiji lista Danas „Reč tajkuna - odjeci i reagovanja“**
Govore: **Zoran Đakulić** (Predsednik poslovnog kluba "Privrednik"), **Jelena Žarković** (profesorka Ekonomskog fakulteta u Beogradu), **Vladimir Milutinović** (filozof), **Miša Brkić** (novinar)
Moderator: **Aleksandar Milosević** (urednik ekonomske rubrike lista Danas)
- 14.30 **Dijalog: „Vojvodina - 101 godinu sa Srbijom“**
Promocija zbornika „Vojvodina i Srbija 100 godina posle (1918-2018)“ u izdanju Vojvođanskog kluba, Novi Sad
Govore: prof. dr **Vesna Rakić-Vodinielić**, dr **Branislava Kostić** (predsednica Vojvođanskog kluba), **Dragomir Jankov** (potpredsednik Vojvođanskog kluba), **Dimitrije Boarov** (analitičar), **Zivan Marelj** (ekonomista), **Mihal Ramač** (književnik)
Moderatorica: **Gordana Nonin** (novinarka, šef dopisništva lista Danas za Vojvodinu)
- 15.30 **Dijalog: Hrvatsko predsedavanje EU**
Ambasador Republike Hrvatske **Gordan Bakota**
- 16.00 **Klub čitalaca Danasa**
- 18.00 **Antologija Danas**

NEDELJA 27.10.

Dečiji Dan

- 10.00 do 16.00 časova - **Izložba pinjata od Danasa**
- 12.00 **Radionica za decu - crtanje „Kako zamišljate novinare?“**
- 13.00 **Takmičenje u razbijanju pinjate**
- 14.00 **Predstava udruženja za pomoć osobama sa smetnjama u razvoju Stari grad „Živimo zajedno“**
Dođite da se družite sa nama!